

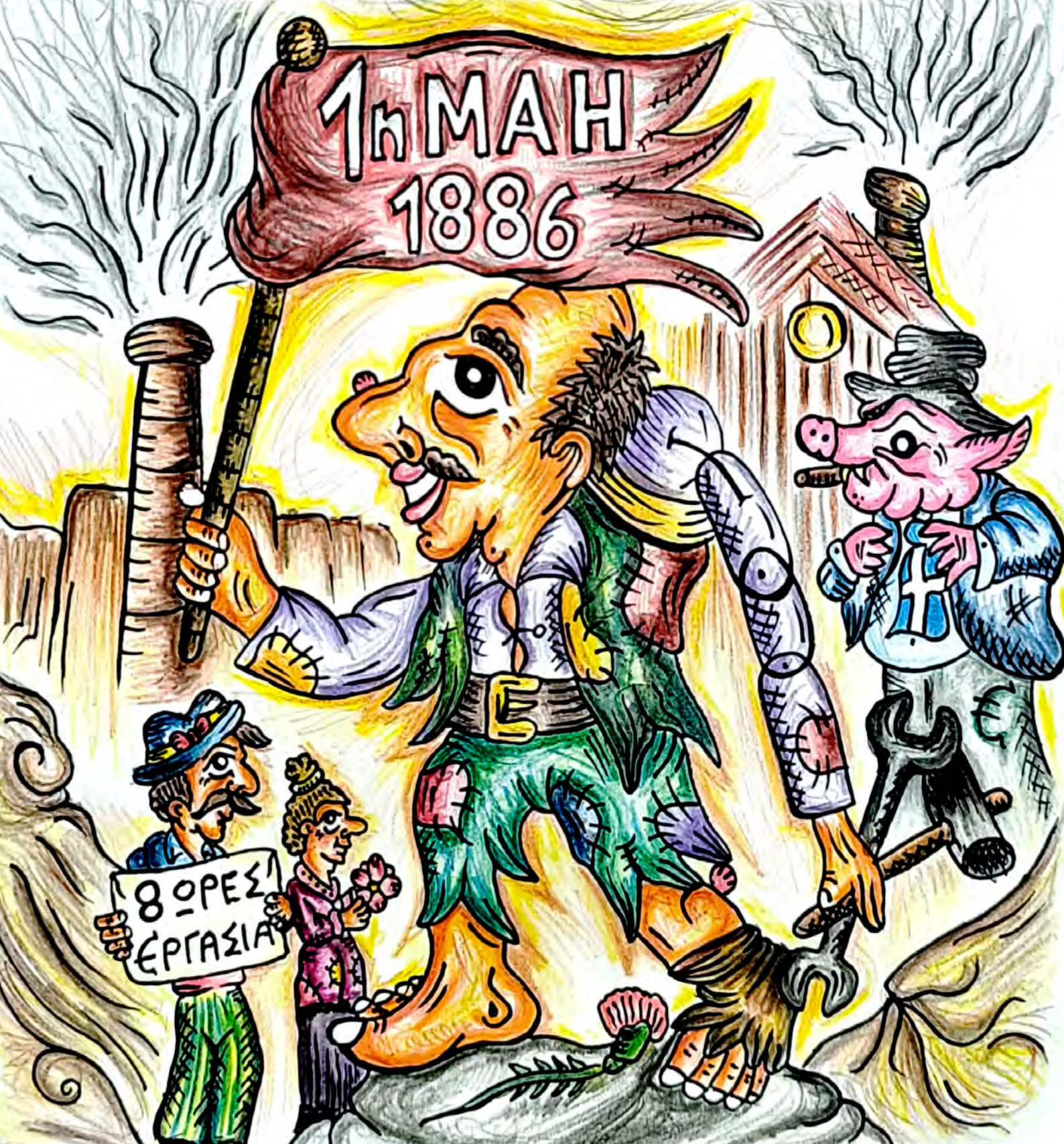

Ο ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ

ΑΛΟΓΟ-
ΚΡΙΤΟΣ

Μηνιαία ανεξάρτητη-αδέσμευτη ηλεκτρονική έκδοση,
σε θέματα Θεάτρου Σκιών, σάτιρας και ευρύτερης ενημέρωσης
Περίοδος Α' **Τεύχος 80** ΜΑΪΟΣ 2026

Έγιναν-Θα γίνουν στην Ελλάδα και αλλού τον ΜΑΪΟ

Επιμέλεια: Πάνος Καπετανίδης

Ο μήνας Μάιος, πέμπτος μήνας του έτους, είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με την άνοιξη, τα λουλούδια και την αναγέννηση της φύσης. Στην ελληνική λαογραφία και ιστορία, ο Μάιος χαρακτηρίζεται από συγκεκριμένες παραδόσεις, έθιμα και δοξασίες:

- **Πρωτομαγιά:** Η σημαντικότερη γιορτή του μήνα, που σηματοδοτεί τον εορτασμό της άνοιξης, των λουλουδιών και της εργατικής τάξης. Παραδοσιακά, οι άνθρωποι φτιάχνουν στεφάνια από λουλούδια, τα οποία κρεμούν στα σπίτια τους.

- **«Μαγεμένος» μήνας:** Ο λαός συχνά θεωρεί τον Μάιο «μαγεμένο» ή μήνα των λουλουδιών, με αποτέλεσμα παλαιότερα να αποφεύγονται οι γάμοι και οι σοβαρές εργασίες, όπως αναφέρει η παροιμία: «Στον καταραμένο μήνα, μήτε γάμος μήτε χορός».

- **Προέλευση ονόματος:** Το όνομα Μάιος (**Maius**) προέρχεται πιθανότατα από τη ρωμαϊκή θεότητα *Maia*, θεά της γης και της αναγέννησης, ή κατά άλλους από τη θεά *Μαία* της ελληνικής μυθολογίας.

- **Αρχαία Ρώμη:** Τον Μάιο, γιορτάζονταν τα **Φλοράλια (Floralia)**, μια γιορτή αφιερωμένη στη θεά της βλάστησης, *Φλώρα*.

- **Αντιστοιχία:** Στο αττικό ημερολόγιο, ο Μάιος αντιστοιχεί στο μήνα **Θαργηλιώνα**.

1 Μαΐου:

1886 - Στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, πραγματοποιούνται συλλαλητήρια με αίτημα την οκτάωρη εργασία. Σε ανάμνηση των διαδηλώσεων, η 1η Μαΐου εορτάζεται σε πολλές χώρες ως Εργατική Πρωτομαγιά.

1944 - 200 Έλληνες εκτελούνται στην Καισαριανή από τις ναζιστικές δυνάμεις Κατοχής, ως αντίποινα για την εκτέλεση του υποστράτηγου Φράντς Κρεχ στους Μολάους της Κρήτης.

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ:

Πάνος Β. Καπετανίδης
Τηλέφωνο: 210 46 16 664

Διόρθωση κειμένων:

Θωμάς Αθ. Αγραφιώτης

Δια χειρός:

Μιχάλη Ζαχαρή

Τα κείμενα, που φιλοξενούνται στο ψηφιακό έντυπο “**Ο Καραγκιόζης Αλογόκριτος**”, εκφράζουν τις προσωπικές απόψεις των συντακτών τους, κάτι που δεν συνεπάγεται υποχρεωτικά και την αποδοχή τους από τους υπεύθυνους της ύλης του.

3 Μαΐου:

1941 - Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος: Τα γερμανικά στρατεύματα κατοχής προελαύνουν μέσα από τους κεντρικούς δρόμους της Αθήνας.

1944 - Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος: Οι γερμανικές δυνάμεις κατοχής εκτελούν 50 Έλληνες στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Χαϊδαρίου.

1990 - Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής εκλέγεται για δεύτερη φορά Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας, λαμβάνοντας 153 ψήφους.

2011 - Πεθαίνει σε ηλικία 83 ετών ο Έλληνας ηθοποιός **Θανάσης Βέγγος**.

4 Μαΐου:

1912 - Ιταλοτουρκικός Πόλεμος: Τα Δωδεκάνησα καταλαμβάνονται από την Ιταλία.

1932 - Ο Αλ Καπόνε μπαίνει στη φυλακή για φοροδιαφυγή.

1994 - Ο Πρωθυπουργός του Ισραήλ Γιτζάκ Ράμπιν και ο ηγέτης της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης Γιάσερ Αραφάτ επικυρώνουν, στο Κάιρο της Αιγύπτου, τη Συμφωνία του Όσλο, για την παραχώρηση αυτονομίας στους Παλαιστίνιους, στη Λωρίδα της Γάζας και την πόλη της Ιεριχούς.

5 Μαΐου:

1945 - Β' Παγκόσμιος Πόλεμος: Απελευθερώνεται το στρατόπεδο συγκέντρωσης Μαουτχάουζεν.

1980 - Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής εκλέγεται Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας για πρώτη φορά.

2001 - Ο Πάπας Ιωάννης Παύλος Β' επισκέπτεται την Ελλάδα. Είναι η πρώτη επίσκεψη Πάπα της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, μετά από το Σχίσμα του 1054.

7 Μαΐου:

1832 - Η Ελλάδα αναγνωρίζεται επίσημα ως ανεξάρτητο κράτος με ανώτατο άρχοντα τον Όθωνα.

8 Μαΐου:

1821 - Ελληνική Επανάσταση: Ομάδα Ελλήνων αγωνιστών, με επικεφαλής τον Οδυσσέα Ανδρούτσο, στην Γραβιά του Παρνασσού, ανακόπτει την πορεία 8.000 Τούρκων στρατιωτών προς την Άμφισσα.

1945 - Η ναζιστική Γερμανία παραδίδεται άνευ όρων στους Συμμάχους. Τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου στην Ευρώπη.

1989 - Η οργάνωση 17 Νοέμβρη αποπειράται να δολοφονήσει με έκρηξη παγιδευμένου οχήματος τον πρώην υπουργό Γιώργο Πέτσο.

9 Μαΐου:

1936 - Δυνάμεις της αστυνομίας και του στρατού επεμβαίνουν σε διαδήλωση απεργών καπνεργατών στη Θεσσαλονίκη, με απολογισμό 12 νεκρούς. Ο ποιητής **Γιάννης Ρίτσος** γράφει για εκείνη την ημέρα τον "Επιτάφιο".

10 Μαΐου:

1940 - Β' Παγκόσμιος Πόλεμος: Η ναζιστική Γερμανία εισβάλλει στο Βέλγιο, το Λουξεμβούργο και την Ολλανδία.

11 Μαΐου:

330 - Η πόλη του Βυζαντίου, που είχε θεμελιώσει το 324 ο Κωνσταντίνος Α' ο Μέγας, ως Νέα Ρώμη, μετονομάζεται σε Κωνσταντινούπολη.

25 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΟΠΑΙΧΤΗ ΚΩΣΤΑΡΟΥ

Μνήμη караγκιοζοπαίχτη Κώστα Παλαιοθόδωρου (Κώσταρου) (1916-2001), πατέρα του караγκιοζοπαίχτη Τάκη Παλαιοθόδωρου. Καταγόταν από την Ροβιάτα Ηλείας. Ήταν μαθητής του Μανωλόπουλου, του Βασίλαρου και κυρίως του Γιώργου Σπανού. Δραστηριοποιήθηκε καλλιτεχνικά και κατά κύριο λόγο στην περιοχή της δυτικής Ελλάδας (κυρίως, δυτική Πελοπόννησο και Αιτωλοακαρνανία). (Από τις «Βιογραφίες Ελλήνων Καραγκιοζοπαιχτών»)

13 Μαΐου:

1912 - Ο Υπολοχαγός **Δημήτριος Καμπέρος** (Τρελοκαπέρος) πραγματοποιεί την πρώτη πτήση με στρατιωτικό αεροπλάνο στην Ελλάδα.

16 Μαΐου:

1999 - Η οργάνωση «17 Νοέμβρη» στοχεύει με ρουκέτα την οικία του Γερμανού πρέσβη στο Χαλάνδρι.

17 Μαΐου:

1936 - Πεθαίνει ο Παναγής Τσαλδάρης, πρωθυπουργός της Ελλάδας.

18 Μαΐου:

1954 - Τίθεται σε ισχύ η Ευρωπαϊκή Συνθήκη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.

19 Μαΐου:

1919 - Αποβιβάζεται στο λιμάνι της Σαμψούντας ο Μουσταφά Κεμάλ, από όπου αρχίζει η δεύτερη φάση της Γενοκτονίας του Ποντιακού Ελληνισμού. Ημέρα μνήμης της Ποντιακής Γενοκτονίας.

20 Μαΐου:

1941 - Β' Παγκόσμιος Πόλεμος: Αρχίζει η Μάχη της Κρήτης.

22 Μαΐου:

337 - Πεθαίνει ο Μέγας Κωνσταντίνος, αυτοκράτορας της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και ισαπόστολος.

1825 - Πεθαίνει η Λασκαρίνα **Μπουμπουλίνα**, αγωνίστρια της Ελληνικής Επανάστασης.

1960 - Στην νότια Χιλή, σημειώνεται ο ισχυρότερος σεισμός που έχει καταγραφεί, 9,5 βαθμοί της κλίμακας Ρίχτερ.

1963 - Πραγματοποιείται δολοφονική επίθεση εναντίον του βουλευτή της Ε.Δ.Α., **Γρηγόρη Λαμπράκη**, στην πόλη της Θεσσαλονίκης. Ο Λαμπράκης εξέπνευσε στις **27 Μαΐου**.

28 Μαΐου:

1952 - Οι γυναίκες στην Ελλάδα αποκτούν δικαίωμα ψήφου.

29 Μαΐου:

1453 - Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς.

31 Μαΐου:

1952 - Ο Νικόλαος Πλαστήρας αναλαμβάνει Πρωθυπουργός της Ελλάδας.

ΑΛΟΓΟΚΡΙΤΕΣ ΓΝΩΜΕΣ

του Πάνου Καπετανίδη

Η αγωγή του λόγου

Η αγωγή του λόγου αποτελεί θεμελιώδη πυλώνα στις παραστατικές τέχνες (θέατρο, Θέατρο Σκιών, κινηματογράφος), καθώς ο προφορικός λόγος δεν είναι απλώς η μεταφορά πληροφορίας, αλλά ένα δυναμικό εργαλείο έκφρασης, συναίσθημα και δράση. Στοχεύει στην ορθή και εκφραστική χρήση της φωνής, της άρθρωσης και της εκφοράς, έτσι ώστε ο λόγος να αποκτά θεατρική υπόσταση.

Στην επαγγελματική αναγκαιότητα της χρήσης των κανόνων «αγωγής λόγου» συμπεριλαμβάνονται πλην των θεατρικών τραγουδιστικών και άλλα επαγγέλματα λόγου, όπως είναι των εκφωνητών, δημοσιογράφων, αλλά γιατί όχι και εκπαιδευτικών, καθηγητών πανεπιστημίου, δικηγόρων κτλ..

1 Βασικοί Πυλώνες για τις παραστατικές τέχνες αποτελούν:

- **Τεχνική της Φωνής:** Περιλαμβάνει τη σωστή διαφραγματική αναπνοή, την τοποθέτηση της φωνής στα ηχεία του σώματος και την αντοχή των φωνητικών χορδών.

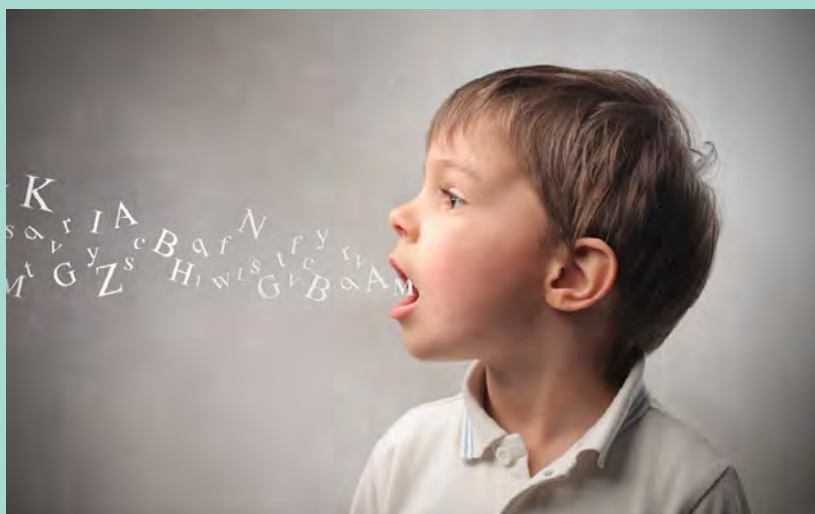
- **Ορθή Προφορά** (Άρθρωση): Η καθαρή απόδοση των φθόγγων και των συλλαβών, έτσι ώστε ο λόγος να είναι κατανοητός, ακόμη και σε μεγάλους χώρους, χωρίς ενίσχυση.

- **Φωνοϋφολογία & Εκφραστικότητα:** Η χρήση του τονισμού, της έντασης, του ρυθμού και των παύσεων, για τη μετάδοση συναισθημάτων και νοημάτων.

- **Σωματική Επικοινωνία:** Ο λόγος δεν λειτουργεί αποκομμένα, αλλά σε πλήρη αρμονία με την κίνηση και τη στάση του σώματος του καλλιτέχνη.

Στο Θέατρο: Αποτελεί το βασικό εργαλείο του ηθοποιού για τη δημιουργία ρόλου και τη σύνδεση με το κοινό.

Αν και στο Θέατρο Σκιών ο καλλιτέχνης δεν εμφανίζεται ο ίδιος, αλλά μιλάει μέσω της φιγούρας, η οποία δεν έχει εκφραστικά μέσα, η σωματική έκφραση των

2. Χρήση Ιδιωμάτων και Γλωσσικών Παιχνιδιών

Ο λόγος στο Θέατρο Σκιών στηρίζεται στη γλωσσική ποικιλία της Ελλάδας.

Ο καραγκιοζοπαίχτης χρησιμοποιεί:

- Τοπικά ιδιώματα: (π.χ., κρητικά, επτανησιακά κτλ.), για να δηλώσει την καταγωγή των ηρώων.
- Σολοκισμούς και παρετυμολογίες: Ο Καραγκιόζης

συχνά «παραποιεί» τις λέξεις των μορφωμένων χαρακτήρων (π.χ., του Χατζηαβάτη ή του Πασά), για να προκαλέσει γέλιο και να σατιρίσει την εξουσία.

3. Αυτοσχεδιασμός και Ρυθμός

Αντίθετα με το κλασικό θέατρο, το Θέατρο Σκιών βασίζεται, σε μεγάλο βαθμό, στον αυτοσχεδιασμό. Ο καραγκιοζοπαίχτης πρέπει να έχει:

- Ταχύτητα απόκρισης: Για να αντιδρά στις αντιδράσεις του κοινού.
- Ρυθμική αγωγή: Ο λόγος, συχνά, συνοδεύεται από μουσική ή τραγούδι και ο καλλιτέχνης πρέπει να συγχρονίζει την εκφορά του λόγου με τα χτυπήματα των ποδιών του ή τα ηχητικά εφέ (π.χ., «ξυλιές» με την «τράκα»).

Η διαφοροποίηση της φωνής στο Θέατρο Σκιών είναι μια υψηλή τεχνική, που επιτρέπει σε έναν άνθρωπο να υποδύεται ταυτόχρονα πολλούς χαρακτήρες, κάνοντάς τους αναγνωρίσιμους στο κοινό πριν καν εμφανιστούν στη σκηνή.

Ακολουθούν οι βασικοί τρόποι, με τους οποίους επιτυγχάνεται αυτή η διαφοροποίηση:

1. Τοποθέτηση της Φωνής (Αντηχεία)

Ο καραγκιοζοπαίχτης αλλάζει το σημείο, από το οποίο «βγαίνει» ο ήχος:

- Ρινική φωνή: Ο ήχος περνά από τη μύτη (π.χ., ο Μορφονιός ή ακόμα και ο Χατζηαβάτης, για να δείξει πονηριά ή δουλοπρέπεια).
- Λαρυγγική/Βαθιά φωνή: Ο ήχος έρχεται από το βάθος του λαιμού ή το στήθος (π.χ., Μπαρμπαγιώργος, για να δείξει δύναμη και όγκο).
- Φαλσέτο (Ψιλή φωνή): Χρήση των υψηλών συχνοτήτων (π.χ., για γυναικίους ρόλους ή παιδιά).

2. Ρυθμός και Τονικότητα

Κάθε χαρακτήρας έχει το δικό του «μουσικό» αποτύπωμα:

- Ταχύτητα: Ο Καραγκιόζης μιλάει γρήγορα και νευρικά. Ο Πασάς μιλάει αργά, επιβλητικά και με παύσεις.
- Μελωδία: Ο Σιορ Διονύσιος (Νιόνιος) έχει το χαρακτηριστικό επτανησιακό «καντάρισμα» (τραγουδιστή ομιλία).

3. Ιδιωματισμοί και Προφορά

Η διαφοροποίηση στηρίζεται στην απόδοση των τοπικών διαλέκτων:

- Ηπειρώτικα/Ρουμελιώτικα: Βαριά σύμφωνα και κομμένες καταλήξεις (Μπαρμπαγιώργος).
- Κρητικά: Χαρακτηριστικό «τσιριτσάντζουλο» και χρήση του «ρ» (Κρητικός).
- Τούρκικη προφορά: Βαριά ελληνικά με ανατολίτικο χρώμα (Βεζύρης, Βεληγκέκας).

4. Ηθικό και Ψυχολογικό «Χρώμα»

Η φωνή αντικατοπτρίζει τον κάθε χαρακτήρα:

- **Ο Μορφονιός:** Μιλάει «μέσα από τη μύτη», με έναν αέρα υπεροψίας, δίνοντας την αίσθηση του γελοίου ναρκισσισμού.
- **Ο Σταύρακας:** Μιλάει μάγκικα, «κουτσαβάκικα», με βαριά και βραχνή φωνή.

5. Τεχνικά Βοηθήματα

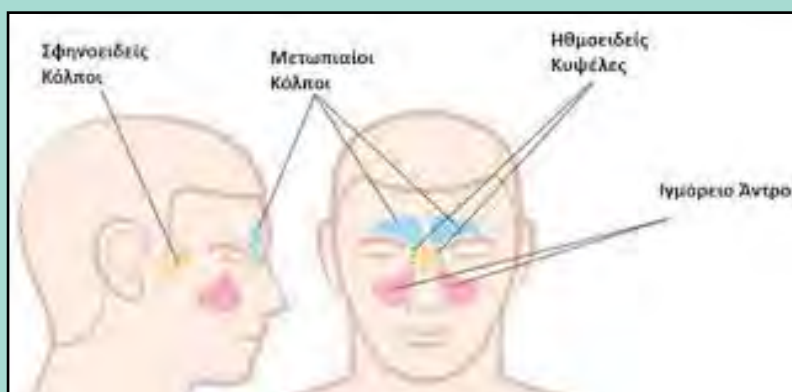
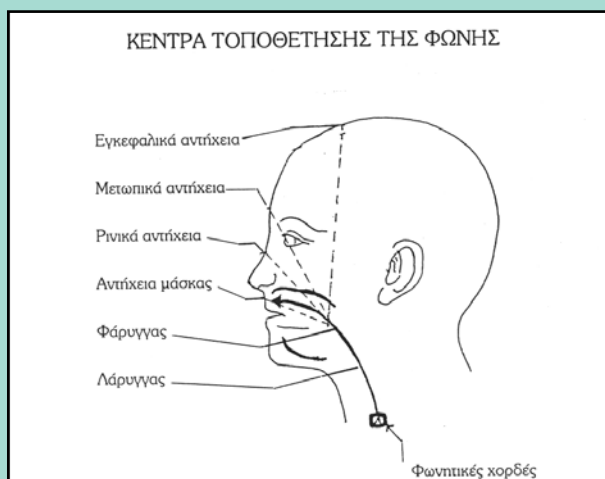
Οι περισσότεροι μεγάλοι μάστορες στηρίζονται αποκλειστικά στον έλεγχο των φωνητικών τους χορδών. Χρησιμοποιούν όμως και ορισμένα τεχνικά βοηθήματα, όπως το «καλάμι του φιδιού». Αυτό είναι ένα καλάμι μήκους 30 περίπου εκατοστών, με κλεισμένο το ένα άνοιγμα με μια μεμβράνη ρυζόχαρτου και με ανοιγμένη μια είσοδο από την πάνω μεριά. Αυτή η οπή μπαίνει στο στόμα του καλλιτέχνη, όπου εισάγει μια κραυγή «Οουουου», η οποία βγαίνοντας από την ανοιχτή μεριά του καλαμιού και με τη βοήθεια της μεμβράνης, βγάζει ένα παλμικό βογκητό.

ΑΝΤΗΧΕΙΑ

Για να καταλάβετε πώς αλλάζει η τοποθέτηση της φωνής (το σημείο δηλαδή που «αντηχεί» ο ήχος στο σώμα σας), αρκεί να καταλάβετε τον τρόπο λειτουργίας της ανθρώπινης φωνής:

Η ανθρώπινη φωνή παράγεται, ως γνωστόν, από τις φωνητικές χορδές. Με σκέτες τις χορδές, δεν θα ακουγόταν καθόλου ο ήχος. Το ανθρώπινο σώμα λειτουργεί σαν ένα σύνθετο μουσικό όργανο, όπου τα «αντηχεία» (ή κοιλότητες συντονισμού) παίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση και την ενίσχυση του ήχου της φωνής μας.

Αυτά τα αντηχεία είναι ουσιαστικά κενές κοιλότητες γεμάτες με αέρα, οι οποίες δονούνται μαζί με τις φωνητικές χορδές, δίνοντας στη φωνή τον ιδιαίτερο όγκο, το χρώμα και την προσωπική της χροιά.

Τα κυριότερα αντηχεία του σώματος είναι:

- **Ο θώρακας:** Είναι το μεγαλύτερο αντηχείο και προσφέρει τις χαμηλές συχνότητες και το βάθος στη φωνή.
- **Ο φάρυγγας:** Ένας εξαιρετικά ευέλικτος μυϊκός σωλήνας, που μπορεί να αλλάξει σχήμα, επηρεάζοντας άμεσα την ποιότητα του ήχου.
- **Η ρινική κοιλότητα:** Δίνει

τη χαρακτηριστική ένταση και λαμπρότητα στον ήχο, ειδικά σε συγκεκριμένα σύμφωνα (όπως το «μ» και το «ν»).

• **Οι παραρρίνιοι κόλποι:** Μικρότερες κοιλότητες στα οστά του προσώπου (μέτωπο, ζυγωματικά), που βοηθούν στην αντήχηση των υψηλών συχνοτήτων.

Αυτή η γνώση είναι θεμελιώδης για τους τραγουδιστές και τους ομιλητές, οι οποίοι μαθαίνουν να «τοποθετούν» τη φωνή τους σε αυτά τα σημεία για να παράγουν ήχο, χωρίς να κουράζουν τον λαιμό τους.

Για να ενεργοποιήσετε κάποιο αντηχείο (π.χ. τον θώρακα ή το πρόσωπο), μπορεί να γίνει μέσα από ασκήσεις αναπνοής, κάτι που ο επαγγελματίας караγκιοζοπαίχτης έχει

γνωρίσει και αποκτήσει εμπειρικά, όπως ο βουτηχτής τη διαφραγματική αναπνοή, που επίσης ο караγκιοζοπαίχτης κατέχει από εμπειρία.

Ας κάνουμε, όμως, μια απλή γνωριμία με τα διάφορα αντηχεία του ανθρώπινου σώματος, που είναι καθοριστικά για τη διαφοροποίηση της φωνής του κάθε ανθρώπου.

1. Η Ρινοϊκή Φωνή (Το ηχείο της μύτης)

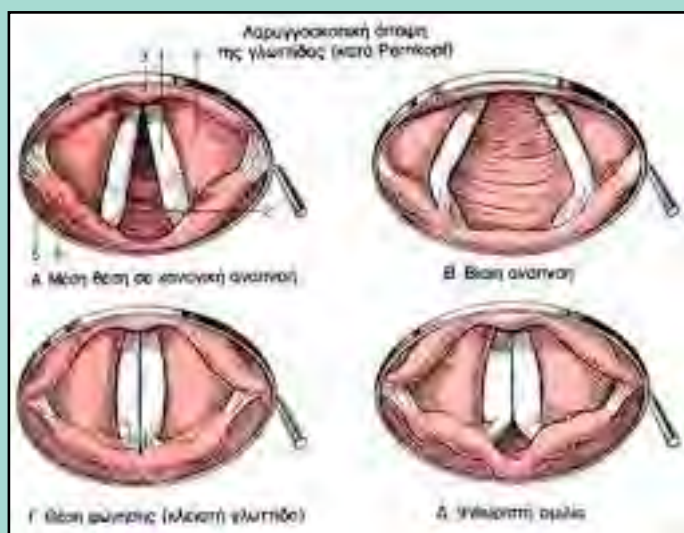
Αυτή η τοποθέτηση δίνει έναν ήχο οξύ και λεπτό, όπως του Χατζηαβάτη.

• **Η άσκηση:** Κλείστε ελαφρά τη μύτη σας με τα δάχτυλα και πείτε τη φράση: «Προσκυνώ τη χάρη σου, Πασά μου!».

• **Το ζητούμενο:** Προσπαθήστε να νιώσετε τον αέρα να «χτυπάει» στα ρουθούνια σας. Μετά, αφήστε τη μύτη, αλλά διατηρήστε τον ήχο εκεί ψιλά. Αυτή είναι η ρινοϊκή αντήχηση.

2. Η Θωρακική Φωνή (Το ηχείο του στήθους)

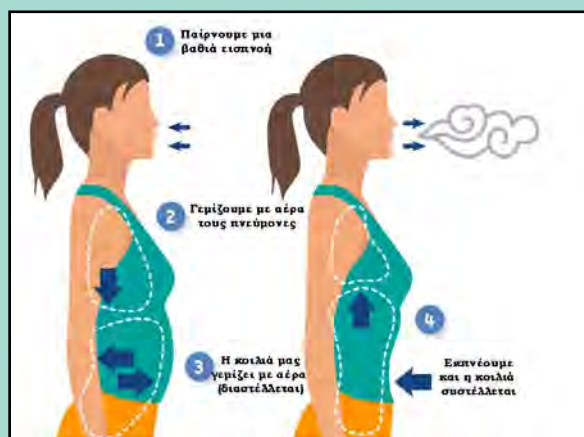
Αυτή η τοποθέτηση δίνει όγκο και βάθος, όπως στον Μπαρμπαγιώργο.

• **Η άσκηση:** Τοποθετήστε την παλάμη σας στο στήθος. Πάρτε μια βαθιά αναπνοή και πείτε ένα παρατεταμένο «ΟΟΟΟ» σε χαμηλό τόνο.

• **Το ζητούμενο:** Πρέπει να νιώσετε την παλάμη σας να δονείται από τον ήχο. Αν δεν δονείται, χαμηλώστε και άλλο τον τόνο της φωνής σας, μέχρι να «νιώσετε» το στήθος σας να συμμετέχει.

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΤΕΥΧΟΣ Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΛΟΣ

ΓΝΩΜΗ:

1ο μέρος

Το έντεκνο επικό-θρησκευτικό δράμα «Ο Καραγκιόζης και ο Θησαυρός του Θεού», ως αρχική ιδέα του μύθου, αντλεί την έμπνευσή του από ένα οπτικό τέχνασμα των καραγκιοζοπαίκτων, το οποίο αποδιδόταν με τη χρήση αποκλειστικά και μόνο του φωτός. Σύμφωνα με τη σχετική περιγραφή, ο καρα-

γκιοζοπαίκτης Θανάσης Σπυρόπουλος «έβγαλε... το Θεό στη σκηνή» σε μια παράστασή του στην Τρίπολη. Μια λάμπα 1000W, πίσω από

ένα κωνί, σκημάτισε ένα φωτεινό δίσκο εκτυφλωτικής ακτινοβολίας στον μπερντέ, που ανάγκασε τους θεατές να γυρίσουν αλλού το βλέμμα τους. Το στόμιο του κωνιού στένευε σιγά-σιγά, ώσπου στο τέλος άφησε μόνο μια μικρή δέσμη να κινηθεί και να σβήσει προς τα πάνω», ενώ αξίζει να σημειωθεί πως οι παλιοί καραγκιοζοπαίκτες απεικόνιζαν τη θεϊκή παρουσία στο πανί και με τη φιγούρα ενός μεγάλου μαπού.α

Ένα παρόμοιο θαύμα κυριαρχεί και στην παράσταση «Ο Θησαυρός του Θεού»: Ένας ηγεμόνας της Δύσεως φτάνει στην Κωνσταντινούπολη. Επόμενος προορισμός του είναι τα νοτιοανατολικά εδάφη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, όπου επιθυμεί να μεταβεί για προσκύνημα. Ωστόσο, στην πραγματικότητα, ο ηγεμόνας αναζητεί ένα τρόπαιο ανεκτίμητης αξίας που είναι γνωστό ως ο «Θησαυρός του Θεού». Σύμφωνα με το σχετικό κρησμό, όποιος ξεπεράσει τρεις δοκιμασίες, θα αποκτήσει τον αμύθητο θησαυρό. Έχοντας ως βοηθό του τον Καραγκιόζη, ο φιλόδοξος άρχοντας ξεκινά το μακρινό ταξίδι, χωρίς όμως να έχει καταλάβει την πραγματική ερμηνεία του κρησμού, των δοκιμασιών και κυρίως του πολύτιμου τροπαιού...

Το επικό-θρησκευτικό δράμα «Ο Καραγκιόζης και ο Θησαυρός του Θεού» αποτελεί μια πρόσφατη δημιουργία με σαφείς καλλιτεχνικούς και θεολογικούς προσανατολισμούς. Ειδικότερα: Σε καλλιτεχνικό επίπεδο, η παράσταση φιλοδοξεί να εμπλουτίσει το έντεκνο δραματολόγιο του νεοελληνικού Θεάτρου Σκιών, στο οποίο εντάσσονται καινούργια είδη (όπως τα επικά-θρησκευτικά δράματα).

Ταυτόχρονα, «Ο Θησαυρός του Θεού» (αξιοποιώντας τα θεμελιώδη γνωρίσματα του παραδοσιακού Καραγκιόζη), βαδίζει και στα κνάρια της έντεκνης πορείας του Θεάτρου Σκιών μέσα από το ενδιαφέρον του για τη διαμόρφωση ενός περισσότερο «προσεγμένου» θεατρικού λόγου αλλά και θεολογικού περιεχομένου (για την προκειμένη περίπτωση).

Σε θεολογικό επίπεδο, το έργο φιλοδοξεί να ξεφύγει από την παράδοση της λαϊκής θρησκευτικότητας, από την οποία αντλούσαν τη θεματολογία τους οι παλιότεροι λαϊκοί καραγκιοζοπαίκτες. Εξάλλου, οι λαϊκές θρησκευτικές δοξασίες έχουν καταφέρει ήδη να δώσουν σχεδόν το απόλυτο της δυναμικής τους (σε επίπεδο θεματικής και περιεχομένου) σε κλασικά έργα του Θεάτρου Σκιών, όπως π.χ. το «Στοιχειωμένο Δεντρί» και ο «Διάβολος Κουμπάρος».

Συνεχίζεται!

Θωμάς Αθ. Αγραφιώτης
(Πατραϊκός ή Πατρικός)

ΛΕΣ ΚΑΙ ΗΤΑΝ ΧΘΕΣ:

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ 69ου ΤΕΥΧΟΥΣ

ΜΑΪΟΣ 2025

Τέσσερις εικόνες μιλάνε όσο 4.000 λέξεις...

Μας στέλνει ζωγραφιές ο ΘΑΝΑΣΗΣ ΤΣΟΜΠΛΙΚΑΣ από τα Γρεβενά

Ο ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ

Μηνιαία ανεξάρτητη-αδέσμευτη ηλεκτρονική έκδοση, σε θέματα Θεάτρου Σκιών, σάτιρας και εντύπωσης ενημέρωσης. Περίοδος Α' Τεύχος 69 ΜΑΪΟΣ 2025

ΤΟ ΧΡΗΣΤΙΑΝΙΚΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ ΟΙ ΜΙΜΟΙ του Θωμά Αθ. Αγραφιώτη

Το Χριστιανικό Θέατρο, που αναπτύχθηκε στο γύρω της Ανατολής, κατά τους βυζαντινούς αιώνες, ήταν ένα είδος θρησκευτικού θεάτρου, για το οποίο σπάνια δεν υπάρχουν πολλές πληροφορίες και σπειλίου δεν είχα καμία απολύτως σχέση με το λαϊκό θέατρο του Βυζαντίου, στο οποίο κυριαρχούσε το θεατρικό είδος του Μίμου.

Το θρησκευτικό βυζαντινό θέατρο είχε χρησιμοποιηθεί συνείδηση των Χριστιανών, στην οποία απεικονίζονταν, αλλά κυρίως, και να την προσελκύσει από τους ασχρότους και άσημους λαϊκούς μέλη της απέναντι στους υπεύθυνους λειτουργούς (κατά κάποιον τρόπο) ως θεατρικό ανέβητο. Με την έννοια αυτή ήταν λογικό τα είδη του να σπλούνται, ιδίως, από την Αγία Γραφή.

Κατα τον ερευνητή Μάριο Πλωρίτη, τα έργα αυτού του θεάτρου μπορούν να ταξινομηθούν (υπό προϋποθέσεις) σε δύο κατηγορίες: α) Τα έργα που μπορούσαν να παιχτούν στη θεατρική σπηλιά και β) Τα έργα που δεν προορίζονταν για τη σπηλιά του θεάτρου, αλλά ήταν άρρηκτα συνδεδεμένα με το λειτουργικό τυπικό της Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Στην πρώτη κατηγορία, αδιανόητη είναι η αντίστοιχη προστάθεια για τη μίμηση της θεατρικής τέχνης των αρχαίων Ελλήνων, όπως έργο «Θάλασσα». Στην ίδια κατηγορία, μπορούμε να εντάξουμε και το θρησκευτικό δράμα.

Το θρησκευτικό δράμα «Χριστός Πάστιμ», σύμφωνα με τον ερευνητή Αλέξη Σαλούμ, είναι «το μόνο θεατρικό έργο που μας έφτασε ακριβώς από το Βυζάντιο», και που επιβεβαιώνει την έννοια της λογοτεχνικής οριότητας, όσο με την έννοια της έντονης του σε μια πρώτη (ον και χωρίς συνήθεια) προστάθεια θεολογικής θρησκευτικού έργου, που θα μπορούσε να οδηγήσει σε ένα ολοκληρωμένα θεολογικό ρεπερτόριο.

Η πρόταση αυτού του δράματος, είναι υπό αμφισβήτηση. Η επικρατέστερη θεωρία αποδίδει τη σύγγραφη του έργου στον Άγιο Γρηγόριο τον Θεολόγο, από την Ναύκρα της Καππαδοκίας. Ωστόσο, το φημισμένο όνομα του Ιεραρχή είναι και το πιο σημαντικό.

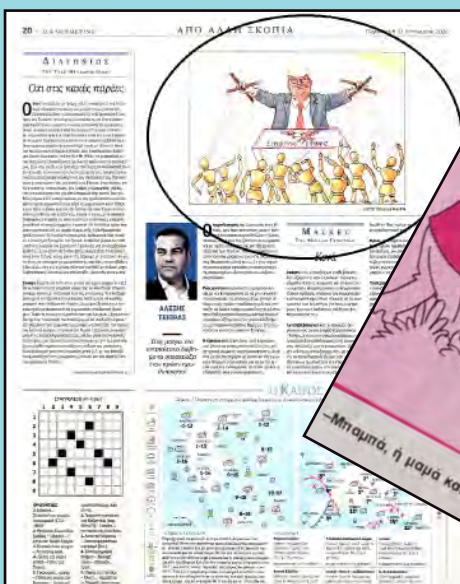
Ο Τραμπ ανδρικοπαίκτης

Ο Ντόναλντ Τραμπ ως ανδρικοπαίκτης, ο Καραγκιόζης στην πολιτική και κυρίως ο ερωτισμός στο

Θέατρο Σκιών.
Συμπέρασμα:
Κάντε έρωτα
και όχι
πόλεμο...

Μανωλάκης
ο Βομβιστής

80) 1981 του Θωμά Αδ. Αγραφιώτη

ΧΑΤΖΗΒΑΤΗΣ: Ο γιος σου, Καραγκιόζη μου, ' έχει γνώσεις;
ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Γνωρίζει ότι κάνει ύπουλες ερωτήσεις.
ΧΑΤΖΗΒΑΤΗΣ: Και είναι κακό αυτό;

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Η απάντηση εξαρτάται από την ερώτηση.

ΧΑΤΖΗΒΑΤΗΣ: Μαθαίνει γράμματα στο σχολείο;

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Ο καθηγητής του έχει κάνει και αξιολόγηση.

ΧΑΤΖΗΒΑΤΗΣ: Αυτό, για μένα, δεν έχει σημασία.

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Θα είχε για σένα σημασία, αν δεν είχε κάνει.

ΧΑΤΖΗΒΑΤΗΣ: Έχει καλό καθηγητή;

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Κάνει μέχρι και τηλεκπαίδευση.

ΧΑΤΖΗΒΑΤΗΣ: Αυτό, για μένα, δεν έχει σημασία.

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Θα είχε για σένα σημασία, αν δεν είχε κάνει.

ΧΑΤΖΗΒΑΤΗΣ: Γνωρίζεις ότι κάνει ύπουλες ερωτήσεις;

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Κοίτα ποιος μιλάει!

ΧΑΤΖΗΒΑΤΗΣ: Εγώ σε ρώτησα αν ο γιος σου έχει γνώσεις.

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Θέλεις να πεις, αν είναι μορφωμένος;

ΧΑΤΖΗΒΑΤΗΣ: Ναι.

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Παραμορφωμένος είναι και έξυπνος είναι.

ΧΑΤΖΗΒΑΤΗΣ: Πετυχαίνει την αριστεία;

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Την αριστεία την αφήνει σε εσάς.

ΧΑΤΖΗΒΑΤΗΣ: Όλοι καλούς βαθμούς παίρνουνε πλέον.

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Πάλι σε κάτι ύπουλο το πας.

ΧΑΤΖΗΒΑΤΗΣ: Όλοι έχουν γνώσεις και δεν ξέρουν τίποτα.

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Και ποιοι φταίνε;

ΧΑΤΖΗΒΑΤΗΣ: Το ελληνικό σχολείο φταίει.

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Γιατί;

ΧΑΤΖΗΒΑΤΗΣ: Διότι δεν αξιολογείται.

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Αυτό τώρα έχει σημασία;

ΧΑΤΖΗΒΑΤΗΣ: Τώρα, για μένα, έχει.

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Και η τηλεκπαίδευση;

ΧΑΤΖΗΒΑΤΗΣ: Όταν δεν γίνεται, για μένα, έχει σημασία.

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Ευτυχώς, όμως, που εσείς έχετε γνώσεις.

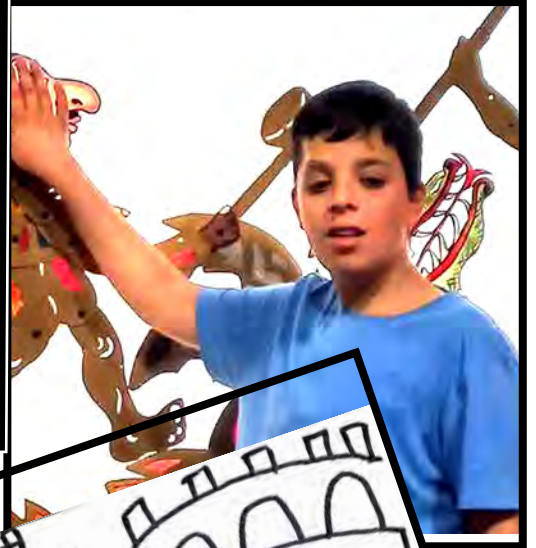
ΧΑΤΖΗΒΑΤΗΣ: Εμείς έχουμε.

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ: Και τότε έγινε η Επανάσταση του 1821;

ΧΑΤΖΗΒΑΤΗΣ: Το 1981...

Μας στέλνει ζωγραφιές
ο ΘΑΝΑΣΗΣ ΤΣΟΜΠΛΙΚΑΣ
Ο τυφλός νεαρός
ζωγράφος
από τα
Γρεβενά

«Τα 21+1 μου αγαπημένα έργα στον Καραγκιόζη» (9-7) Μέρος 5ο

του Θωμά Αθ. Αγραφιώτη

9. Ο Μέγας Αλέξανδρος και το καταραμένο φίδι.

«Ο Μέγας Αλέξανδρος και το καταραμένο φίδι» αποτελεί την απαρχή του νεοελληνικού Θεάτρου Σκιών. Οι «ρίζες» του εντοπίζονται στον Ηπειρώτικο Καραγκιόζη, ο οποίος άκμασε κατά τους τελευταίους αιώνες της Τουρκοκρατίας στην περιοχή της Ηπείρου και με επίκεντρο τα Ιωάννινα. Πρόκειται για ένα έργο, που διακρίνεται από έντονο ηρωικό κλίμα και συνδυάζει το έπος με την παρέλαση των κωμικών τύπων του μπερντέ. Οι τύποι αυτοί αποτυγχάνουν να νικήσουν το θηρίο, καθώς το πραγματικό τους κίνητρο είναι το χρήμα ή η δόξα. Ένας μονάχα θα βάλει πάνω από όλα το κοινό καλό και θα αντιμετωπίσει το καταραμένο φίδι χωρίς προσωπικές φιλοδοξίες. Είναι ο ήρωας Μέγας Αλέξανδρος, ενώ στην προσπάθειά του αυτή θα συνδράμει τα μέγιστα και ο Καραγκιόζης...

8. Το στοιχειωμένο δεντρί.

«Το στοιχειωμένο δεντρί» είναι ένα από τα παλιότερα έργα του νεοελληνικού Θεάτρου Σκιών, που αντλεί την καταγωγή του από τις ακόμα πιο παλιές κωμωδίες του Οθωμανικού Καραγκιόζη. Σε αυτές τις κωμωδίες, ο Οθωμανός Karagöz μεταμορφώνεται σε γάιδαρο, όπως ακριβώς γίνεται γαϊδούρι και ο Έλληνας ομόλογός του και έτσι όπως τη διασκεύασε την κωμωδία αυτή ο πατρινός καραγκιοζοπαίχτης Δημήτρης Σαρδούνης ή Μίμαρος, προσαρμόζοντάς τη στα ελληνικά δεδομένα και εμπλουτίζοντάς τη με χριστιανικά στοιχεία. Κάπως έτσι, λοιπόν, το οθωμανικό τζίνι μετατρέπεται σε καλικάντζαρο, η δαιμονική δύναμη του οποίου θα αντιμετωπιστεί με τη δύναμη του Σταυρού, χάρη στον οποίο ο Καραγκιόζης, στο τέλος του έργου, θα επαναφέρει την παρέα του στην ανθρώπινη μορφή της και θα εξοντώσει τον «Καλιμπούρσα».

7. Ο διάβολος κουμπάρος.

«Ο διάβολος κουμπάρος» προέρχεται από την Commedia dell' arte και καταξιώθηκε στο πάλκο των Ελλήνων καραγκιοζοπαίχτων, κατά την εποχή του Μεσοπολέμου, ιδίως από τον καραγκιοζοπαίχτη Αντώνη Μόλλα, αλλά επίσης και στην Πάτρα, με τον εναλλακτικό τίτλο: «Ο Άσωτος οικογενειάρχης». Σύμφωνα με την αρκετά σύνθετη υπόθεση του έργου, ο μπατίρης και απελπισμένος Καραγκιόζης απειλείται με

έξωση και λογομαχεί με τον τσιφούτη σπιτονοικοκύρη του. Ο τελευταίος λιποθυμά μέσα στην ένταση του καυγά και ο πλανεμένος Καραγκιόζης νομίζει ότι τον σκότωσε. Κυνηγημένος από τις τύψεις, φτάνει σε μια ερημιά, όπου φιλοξενείται από έναν περίεργο γέρο. Ο γέρος συστήνεται ως «κουμπάρος» και πείθει τον υπνωτισμένο Καραγκιόζη να διαπράξει φόνο. Τελικά, το υποψήφιο

θύμα γλιτώνει την ύστατη στιγμή χάρη σε ένα θαύμα και στη συνέχεια, με τη δύναμη του Σταυρού, ο Καραγκιόζης καλείται να αντιμετωπίσει τον ύποπτο κουμπάρο... Μια σύνθεση των δύο παραπάνω τίτλων, πάντως, θα μπορούσε να μας δώσει τον πολύ πιο ουσιαστικό και εύστοχο τίτλο του έργου: «Ο άσωτος κουμπάρος».

Ο νέοι και ερασιτέχνες καραγκιοζοπαίχτες

Κερασίни ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΔΕΛΗΔΟΜΑΝΙΔΗΣ

Ο Λευτέρης Δεληδομανίδης γεννήθηκε το 2004 στο Μαρούσι. Τα πρώτα του παιδικά χρόνια τα πέρασε στο Κερασίни, όπου παρακολουθούσε κάθε καλοκαίρι παραστάσεις Καραγκιόζη από τον Πάνο Καπετανίδη. Από το 2012, όταν μετανάστευσε με την οικογένειά του στο Μόναχο, δραστηριοποιείται ερασιτεχνικά με τον Καραγκιόζη και το 2017 δίνει την πρώτη του ζωντανή παράσταση στον Σύλλογο Επτανησίων Μονάχου.

Έκτοτε, δίνει αρκετές παραστάσεις σε ελληνικά σχολεία και κοινότητες, ενώ έχει συμμετάσχει και στο 7ο φεστιβάλ παιδικού θεάτρου «*Münchner Dionysien*», όπου παρουσίασε το έργο «Ο Μέγας Αλέξανδρος και το καταραμένο φίδι».

Η ενασχόλησή του με τον Καραγκιόζη δεν περιορίζεται μόνο σε ζωντανές παραστάσεις, αλλά επίσης και σε διαδικτυακές παραστάσεις, στο YouTube, όπου για ένα διάστημα ανέβαζε κυρίως κωμωδίες, αλλά και έργα που έγραψε ο ίδιος.

Παράλληλα με το Θέατρο Σκιών, ο Λευτέρης ήταν και μέλος γνωστής θεατρικής ομάδας και χορωδίας στο Μόναχο, ενώ από το 2023, αφού γύρισε πίσω στην Ελλάδα, έδωσε πανελλήνιες εξετάσεις των ομογενών και πέρασε επιτυχώς στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Ε.Κ.Π.Α..

Μετά την εγκατάστασή του στην Αθήνα, ασχολείται πιο ενεργά με την τέχνη του Καραγκιόζη, βοηθώντας επαγγελματίες του χώρου, ενώ παράλληλα δημιουργεί δικές του φιγούρες και σκηνικά.

Θάνος Κουτσομπόλης

«ΤΡΟΜΕΡΑ & ΑΠΟΚΟΣΜΑ» ΜΕΡΟΣ Β΄

του Μιχαήλ Ν. Ζαχαρή

Σε συνέχεια του προηγούμενου κειμένου μου, φίλες και φίλοι, με τίτλο «Τρομερά & Απόκοσμα», το οποίο είχε δημοσιευτεί πριν από τρία χρόνια στο περιοδικό «Καραγκιόζης Αλογόκριτος», θα ήθελα να προσθέσω μερικές ακόμη σκέψεις και αναμνήσεις, που σχετίζονται με αυτά τα παράξενα, μα και τόσο γοητευτικά, στοιχεία της λαϊκής μας παράδοσης και των λαϊκών μας παραμυθιών...

Όπως είχα αναφέρει και τότε, θυμάμαι πολύ έντονα τον πατέρα μου, όταν ήμουν μικρό παιδί, να μου εξιστορεί διάφορα παραμύθια και ιστορίες,

που δεν τα είχε διαβάσει σε βιβλία σαφώς, αλλά τα είχε ακούσει ο ίδιος από τη μητέρα του και τη γιαγιά μου, η οποία καταγόταν από την Θεσσαλία.

Δεν είναι άλλωστε καθόλου τυχαίο ότι και η ίδια η Θεσσαλία θεωρείται από τις περιοχές της Ελλάδας με πλούσια παράδοση σε λαϊκά παραμύθια, μύθους, θρύλους και αφηγήσεις...

Η προφορική αυτή παράδοση υπήρξε τόσο ζωντανή, ώστε απασχόλησε αρκετούς Έλληνες λαογράφους, οι οποίοι κατέγραψαν αυτόν τον τεράστιο σε αριθμό πλούτο και τον εξέδωσαν προς το ευρύ κοινό!

Επιτρέψτε μου μια παρένθεση, καθότι αξίζει τον κόπο πιστεύω, να αναφέρω δύο εξαιρετα βιβλία δώματα του συμπατριώτη λαογράφου Βασίλειου Αναγνωστόπουλου, που έχω στην κατοχή μου, με τίτλο τα **«Λαϊκά Παραμύθια της Θεσσαλίας»**, όπου εκεί συγκεντρώνονται και καταγράφονται δεκάδες παραδοσιακά παραμύθια της περιοχής.

Αξίζει να μελετηθούν για να τα έχουμε στα πίσω συρτάρια του μυαλού. Κλείνει η παρένθεση!

Η φωνή του πατέρα, στα αυτιά μου, είχε έναν ιδιαίτερο τρόπο να ζωντανεύει αυτές τις μαγικές ιστορίες. Τις άκουγα με τόση προσήλωση, που πολλές φορές τα φανταζόμουν όλα μπροστά μου σαν να ήταν αληθινά!

Οι ιστορίες αυτές δεν ήταν απλά παραμύθια για εμένα. Ήταν ένας ολόκληρος κόσμος γεμάτος μυστήριο, φαντασία και παράξενα όντα, που

πράγματι ήλπιζα ότι κάποια στιγμή, μεγαλώνοντας, θα τα δω από κοντά.

Για αυτό και εγώ ανέπτυξα από μικρός μια ιδιαίτερη αγάπη και λατρεία για τα παραμύθια. Δεν είναι καθόλου τυχαίο άλλωστε ότι τα περισσότερα έργα που έχω γράψει, βασίζονται πάνω σε αυτά: βλ., **«Η Χρυσή Μηλιά με τα τρία χρυσά μήλα»**, **«Ο Μαγικός Σοφράς»**, **«Μια πιθαμή άνθρωπος, επτά πιθαμές γενιά»** κ.ά..

Ιδιαίτερη εντύπωση, μου έκαναν πάντα τα τρομερά και απόκοσμα πλάσματα που εμφανίζονταν μέσα σε αυτές τις ιστορίες...

Δράκοι, στοιχειά, βρικολακες, ακέφαλοι (βλέμμες), καλικάντζαροι, νεράιδες και τόσα άλλα πλάσματα που έκαναν τη φαντασία ενός μικρού παιδιού να καλπάζει.

Και τότε συχνά αναρωτιόμουν: Άραγε τα είχε δει ποτέ κανείς πραγματικά; Ή μήπως η ανθρώπινη φαντασία ήταν εκείνη που δημιουργούσε μορφές και ιστορίες, για να εξηγήσει το άγνωστο;

Τα ερωτήματα ενός παιδιού βλέπετε...

Ακόμη και σήμερα συνεχίζω να μελετώ παραμύθια και λαϊκές αφηγήσεις από όλο τον κόσμο!

Κάθε λαός έχει τις δικές του ιστορίες, τους δικούς του μύθους και θρύλους. Κι όμως, αν παρατηρήσει κανείς με προσοχή θα διαπιστώσει πως πολλές από αυτές τις ιστορίες μοιάζουν μεταξύ τους...

Ίσως γιατί βαθιά μέσα τους κρύβουν μια κοινή ανάγκη όλων των ανθρώπων και όλων των λαών...

Την ανάγκη να εξηγήσουν τον κόσμο γύρω τους, τα ανεξήγητα φαινόμενα και τους φόβους τους, αφήνοντας τη φαντασία να εργαστεί, να επεξεργαστεί και να πλάσει μορφές και ιστορίες, που θα νικήσουν το χρόνο...

Πιστεύω βαθιά μέσα μου ότι όπως αποτέλεσαν και για μένα μια ανεξάντλητη πηγή έμπνευσης, έτσι θα συνεχίσουν να εμπνέουν και άλλους καλλιτέχνες, ανά τον κόσμο, γιατί τα παραμύθια δεν είναι απλές ιστορίες, είναι μικρά κομμάτια της φαντασίας και της ψυχής των ανθρώπων, που περνούν από γενιά σε γενιά και συνεχίζουν να ζουν μέσα από εμάς, που τα αγαπάμε και τα κρατάμε ζωντανά!

(Φωτογράφος: Νίκος Μουδρέας)

ΑΠΟ ΤΙΣ ΒΡΑΧΟΓΡΑΦΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΝ

Της Μαρίνας Πετρή, Ζωγράφου-Συγγραφέα

(Μια διαδρομή έκφρασης, με επίκεντρο την πρώτη παγκοσμίως έκδοση συλλογής παιδικών παραμυθιών, μέχρι την εισαγωγή των παιδικών εκδόσεων στην Ελλάδα και την προσωπική μου προσέγγιση σε αυτό)

Ο άνθρωπος είναι το μόνο είδος της γης, που έχει την ιδιότητα της θέλησης να αφήσει τα ίχνη της ιστορίας του ή να τα αναζητήσει. Όσο πιο μακρινό είναι το παρελθόν, οι διάφορες καταγραφές του μαζί με την προσωπική οπτική γωνία του καταγραφές της ιστορίας θα την φέρει στο σήμερα στη μορφή του μύθου και της παραμυθίας. Η γλώσσα και κατ' επέκταση και ο γραπτός λόγος έρχονται δεύτερα από την καταγραφή που μας δίνει η εικόνα, αν και αργότερα ο λόγος θα επικρατήσει, θα διασώσει τη γνώση ή θα μπορέσει να είναι αυτό που θα διαμορφώσει τη συλλογική συνείδηση, με θετικά ή και αρνητικά

αποτελέσματα, όπως

στην πολιτική σκηνή. Η συνύπαρξη εικόνας και λόγου θα δημιουργηθεί σταδιακά με ποικίλους τρόπους.

Η πρώτη εικονογράφηση ιστορίας εμφανίζεται πριν από τη γραφή, όπως ο χορός πριν από το θέατρο και δεν είναι άλλο από τις γνωστές σε όλους μας βραχογραφίες. Τα υλικά της φύσης, ασβεστοποιημένα τριμμένα οστά, κόκκινη ώχρα, αιματίτης, μαύρο κάρβουνο, καφέ, λαζουρίτης, χαλκός και διάφορα ακατέργαστα υλικά εκδηλώνουν πάνω σε πέτρα την αποθέωση της παραμυθίας των κατορθωμάτων του ανθρώπου για την επιβίωσή του και τις παρατηρήσεις του, όπως π.χ. σκηνές από κυνήγι, κινήσεις αστερισμών κλπ., χωρίς λόγια.

Έκτοτε, εικαστικές εικονογραφήσεις συνεχίζουν να αποτυπώνονται γλυπτικά και ζωγραφικά σε απλές, πολύπλοκες ή παρατιθέμενες συνθέσεις μνημείων και καθημερινών αντικειμένων. Τέτοια είναι ο κροκοσυλλέκτριες της Σαντορίνης όπου φαίνεται η διαδοχή σκηνών από τη συλλογή των κρόκων από κορίτσια (άνθη), το πέρασμα-στάδιο μύησής στην εφηβείας και το τέλος αυτής της τελετής, με την προσφορά τους στην Άγρια Μητέρα Θεά-Φύση, τα Ταυροκαθάρψια της Κρήτης, τις Γιγαντομαχίες στη ζωφόρο του Παρθενώνα και τα καρέ-καρέ στιγμιότυπα της πυρπόλησης και σφαγής του άμαχου πληθυσμού της Τροίας στις ανάγλυφες λωρίδες γιγάντιου ταφικού πίθου της Μυκόνου. Με το πέρασμα των χρόνων, θα δημιουργηθούν τα παραμύθια, στα οποία αυτό που νομίζουμε ότι είναι απλά φαντασία, είναι ένα στημόνι, που πάνω του θα υφανθούν η ιστορία, τα σύμβολα και οι

μύθοι που έχει δημιουργήσει ο ανθρώπινος πολιτισμός, αλλά πάνω από όλα η μυητική διαδρομή του ή των ηρώων του παραμυθιού για την ηθική ολοκλήρωσή του ή πληρωμή.

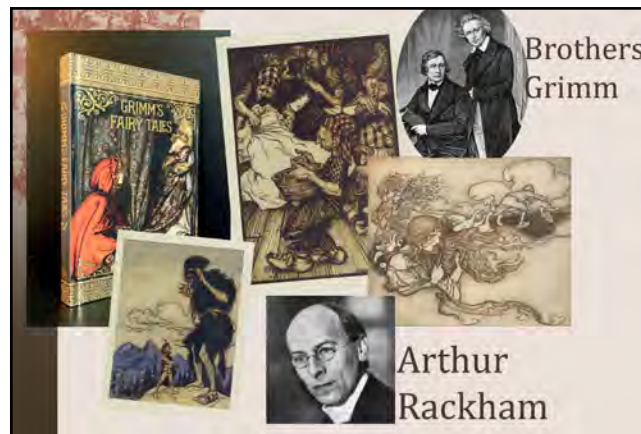

Αυτά τα παραμύθια καταγράφονται και εκδίδονται για πρώτη από τους Ιταλούς Straparola το 1533 και Basile το 1624. Ακολουθεί η επική συλλογή του Γάλλου Charles Perrault το 1697, με εικονογράφο τον πολυτάλαντο μύστη, γλύπτη και χαράκτη Γκούσταβ Ντούρε, που θα μείνει στην αθανασία για τις σκοτεινές του εικονογραφήσεις της θείας Κωμωδίας, του Δον Κιχώτη, του Άλαν Πόε («**Το κοράκι**»), τα έργα του Λόρδου Βύρωνα και άλλων.

Οι πρώτες αποτυπώσεις των μορφών όπως της Κοκκινোসκουφίτσας και άλλων τέτοιων ηρώων, όπως του οικιστικού και φυσικού τοπίου

των δράσεων τους, θα περάσουν στο συλλογικό ασυνείδητο, έτσι ώστε μέχρι σήμερα όλες οι επόμενες γενιές εικονογράφων, θεατρικών, κινηματογραφικών και άλλων τέτοιων εκφράσεων να ακολουθούν αυτές, σαν να επρόκειτο για αληθινά πρόσωπα και γεγονότα.

Τα παραμύθια του Perrault σηματοδοτούν την πρώτη διχοτόμησή τους, από αυτά των ενήλικων και της παιδικής λογοτεχνίας. Ωστόσο, τα παιδικά παραμύθια παραμένουν εξίσου σύνθετα συμβολικά και αλληγορικά, κάτι που ενστερνίζονται οι επώνυμοι συγγραφείς παραμυθιών, τα επόμενα χρόνια. Από το 19ο αιώνα, ξεκινά ένας μαραθώνιος συλλογής και έκδοσης λαϊκών και έντεχνων κλασικών παραμυθιών, που θα κορυφωθεί στη συλλογή και μελέτη τοπικών λαϊκών, από χωριό σε χωριό, παραμυθιών, στα τέλη του 20ού αιώνα.

Οι Αδελφοί Γκριμ συλλέγουν και εκδίδουν τον πρώτο τόμο λαϊκών παραμυθιών το 1812, που φιλοτεχνούνται από τον Λονδρέζο Άρθουρ Ράκχαμ, με την ευχέρεια της αγγλικής ακουαρέλας, το επιμελές σχέδιό και την καλλιτεχνική ανησυχία της εποχής, που φέρνει

την ιαπωνική παράδοση σε συνύπαρξη με το σκανδιναβικό στυλ, έτσι ώστε η εικονική αναπαράσταση να συγχωνεύεται με την αφαίρεση και να βάζει για πρώτη φορά το μοντέρνο στοιχείο στη χάραξη της σύνθεσης και στην απλοποίηση της φόρμας των ασπρόμαυρων ακόμα χαρακτηριστικών, που σταδιακά επιχρωματίζονται, όπως θα ακολουθείται και σε όλα τα χαρακτηριστικά της εποχής.

Την επόμενη καινοτομία φέρνει το 1835 το έργο του Χαν Κρίστιαν Άντερσεν, με την Αρτ Νουβό εικονογράφιση του Ιρλανδού Χένρι Πάτρικ Κλαρκ

και τον εξπρεσιονισμό των δανών Λόρεντζ Φρέλιχ και Τόμας Βίλχελμ Πέντερσεν. Στα μέσα με τέλος του 19ου αιώνα, τα έργα των Όσκαρ Ουάιλτ και Λούις Κάρολ πρωτοτυπούν, με τις εικονογραφήσεις των Άγγλων Jones, Harold και τον Σερ Τζον Τένιελ αντίστοιχα, που εισάγουν τον ιμπρεσιονισμό και εξπρεσιονισμό, με πρώιμα στοιχεία υπερρεαλισμού.

Έκτοτε, στο χώρο των εικονογραφήσεων των παραμυθιών, οι εικονογράφοι, όπως και οι χαρακτές, που παράγουν στοχοποιημένες θεματικές, τοπογραφιών, βιολογίας, ιστορικών προσώπων, μυθολογίας και άλλων,

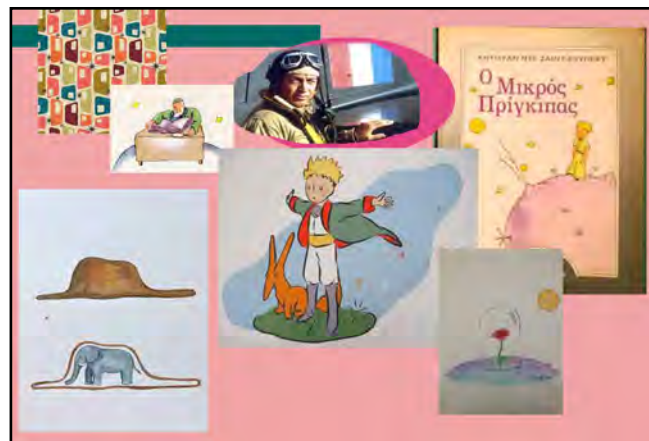
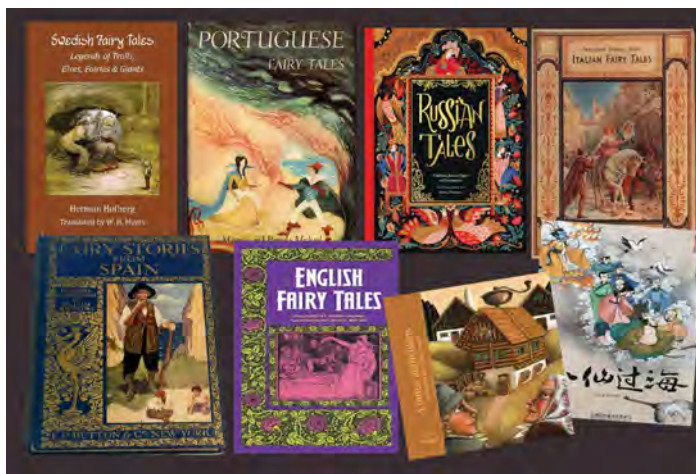
θα αποκτήσουν αναγνωσιμότητα, αλλά και θα αναδείξουν αυτή την καλλιτεχνική

έκφραση σε ξεχωριστό είδος τέχνης. Αυτά τα χρόνια, θα γεννηθεί το φενακιστοσκοπιο-πρόδρομος των κινουμένων σχεδίων, το comic story και (προς το τέλος του αιώνα) το animation.

Τα ανεξίτηλά σημάδια αυτών των πρώτων εικονογραφήσεων παραμυθιών και η εξέλιξή τους μέχρι τα μέσα του 20ού αιώνα, θα εδραιώσουν την πορεία της δυτικής βιομηχανίας του παιδικού βιβλίου. Οι εικονογραφήσεις αυτές θα αναδείξουν πολλά εθνικά ανάλογα με την καταγωγή και τις επιρροές του δημιουργού τους. Αυτά τα στοιχεία συμβόλων, που έχουν πυροδοτήσει επίσης τοπικές αρχιτεκτονικές διακοσμήσεις, επηρεασμένες από το φυσικό τοπίο, το αστικό περιβάλλον-αρχιτεκτονική, το κλίμα, τη διάχυση και διάθλαση του φωτός στον περιβάλλοντα χώρο, εντάσσονται στις εικόνες, τις βινιέτες, τα αρχιγράμματα και διακοσμητικά πλαίσια των σελίδας, αποδίδοντας το χώρο καταγωγής του γραπτού λόγου και αποκαλύπτουν αθέατες πλευρές της περσόνας του.

Αν και οι εικονογράφοι υπηρετούν τους εντολές των εκδόσεων, θα δημιουργήσουν μια αποκλειστική σχέση και εξάρτηση με τους συγγραφείς, όπως αυτή του καλού καμεραμάν με τους σκηνοθέτες. Αν και η εικαστική τέχνη κάνει άλματα, απελευθερώνοντας επαναστατικά την έκφρασή της από τα τέλη του 19ου αιώνα μέχρι και τις αρχές του 20ού, η παγκόσμια εικονογράφιση παραμυθιών συνεχίζει τη ρεαλιστική της απεικόνιση, με μπόλικο ρομαντισμό, μαζί με τη λείανση πολλών σκληρών στοιχείων των πρώτων παραμυθιών, με μεγάλες δόσεις ωραιοποίησης και πολλά happy end.

Την εισαγωγή του αφοπλιστικού αφαιρετισμού στην εικονογράφιση επιβάλλει, μόλις το 1943, ο Αντουάν ντε Σαιντ-Εξυπερύ. Η πεφωτισμένη φιλοσοφική του ικανότητα δεν μένει στην γραφή του λόγου του, αλλά και στα σχέδια, που ευρηματικά συνοδεύουν το κείμενο του «*Μικρού Πρίγκιπα*». Η απολυταρχία του μινιμαλισμού του μπορεί να παραπέμψει στην απλότητα, που εμφανίζονται σπιτάκια και φιγούρες στα έργα του Πωλ Κλέ

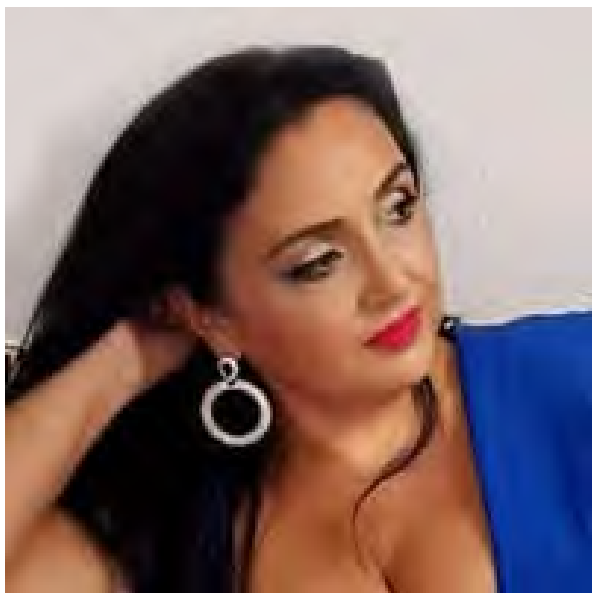
(1879-1940).

Όμως ο Εξυπερύ θέτει, με ερωταπάντηση, την αδυναμία της επικοινωνίας του μοντερνισμού με το κοινό, με αυτοσαρκασμό, με την στιχομυθία, που αναλύει ένα σχέδιο που φαίνεται να είναι καπέλο: « ...Το σχέδιό μου δεν έδειχνε ένα καπέλο. Έδειχνε ένα βόα που χώνευε έναν ελέφαντα. Σχεδίασα λοιπόν το εσωτερικό ενός βόα, έτσι ώστε να μπορέσουν οι μεγάλοι να καταλάβουν. Χρειάζονται πάντα εξηγήσεις».

Φυσικά, ο εκσυγχρονισμός της εικονογράφησης θα αναδείξει σύντομα την ευρηματικότητα νέων καλλιτεχνών, καθώς η χάραξη του έργου από τις δύο διαστάσεις ενός συμβατικού τετραγωνισμένου έργου, θα σπάσει τα δεσμά και θα αρχίσει να απλώνεται στο σαλόνι του βιβλίου, να αγκαλιάζει συχνά τα κείμενα, τα κείμενα και τα γράμματα των κειμένων να επεμβαίνουν στην εικόνα ή ακόμα η εικονογράφηση να υπερτερεί σε μέγεθος των κειμένων ή το κείμενο να είναι ανύπαρκτο. Η επανάσταση των παιδικών βιβλίων θα ξεπεράσει τις προσδοκίες των πρώτων παραμυθιάδων, παλαιά σύμβολα και χαρακτήρες θα αντικατασταθούν με καταστάσεις και ιστορίες, που έχουν υπόβαθρο τη σύγχρονη αστική ζωή και θα συμπεριλάβουν την επανεξέταση και καλλιέργεια νέων ηθικών αξιών. Τα παιδικά βιβλία θα αποκτήσουν κατηγορίες, όπως το κριτήριο της ηλικίας και των δύο φύλων.

Η βιομηχανία τους θα διαχωριστεί σε μαζικής παραγωγής ευκολοπούλητα έντυπα, που ακολουθούν τις τρέχουσες μόδες των χαρακτήρων της βιομηχανίας των κόμικς και μιας δεύτερης με ποιοτικές αντιστάσεις. Η χαρακτηριστική θα γίνει επίσημο τμήμα μαθημάτων στις σχολές καλών τεχνών και σύντομα θα ακολουθήσει και η γραφιστική τέχνη (illustration, comix, animation κλπ). Οι εικονογράφοι παιδικών βιβλίων θα αποτελέσουν μια ειδική κατηγορία καλλιτεχνών, αφού η προσωπική τους μανιέρα πολλούς θα τους στιγματίσει όλη τους τη ζωή, όπως και οι συγγραφείς παιδικών βιβλίων, που πιθανώς στα μεταγενέστερα χρόνια έχουν αναλωθεί μόνο σε αυτό. Από τα μέσα του δεύτερου μισού του αιώνα, το παιδικό βιβλίο και η εικονογράφησή τους θα παρουσιάζονται σε ξεχωριστά περίπτερα εκθέσεων βιβλίων. Τα τελευταία χρόνια, αναδεικνύονται τόσο οι συγγραφείς, όσο και οι εικονογράφοι τους σε παγκόσμιους διαγωνισμούς και books, kids books art fairs και άλλα.

Παγκόσμιας εκτίμησης είναι τα ευρωπαϊκά The London Book Fair και Bologna Children's Book Fair, με την εξειδικευμένη τους οργάνωση, προβολής νέων εκδόσεων, συγγραφέων και εικονογράφων, με εκθέσεις, βραβεύσεις και ενίσχυση νέων δημιουργών, με διεθνείς συνεργασίες. Ένα από τα πρόσφατα φεστιβάλ του είδους με ιδιαιτερότητα είναι το Fairy Tales-The World's First Architecture Storytelling Competition της Νέας Υόρκης, που προκάλεσε την ενθάρρυνση δημιουργών συγγραφής και εικονογράφησης παραμυθιών, έχοντας στην πλοκή του την αρχιτεκτονική πέραν της κατεστημένης της τυπολογίας για ενήλικες. Τόσο οι ιστορίες όσο και οι εικονογραφήσεις αυτού του διαγωνισμού, ξεπέρασαν κάθε προηγούμενο των ευφάνταστων πλοκών φανταστικών κόμικς και πιστέψτε με, κάνει τον άλλο να τα διαβάσει, απολαμβάνοντας τις εικόνες τους μονορούφι

Μαρίνα Πετρή

Στο επόμενο τεύχος η συνέχεια

Ο ΧΑΡΙΔΗΜΟΣ ΜΑΣ ΣΤΕΛΝΕΙ 1

Ο ΧΑΡΙΔΗΜΟΣ ΜΑΣ ΣΤΕΛΝΕΙ 2

